

Bijlage: Visie waterschappen op aanpak uitheemse rivierkreeften

1. Inleiding

Uitheemse rivierkreeften komen inmiddels overal in Nederland voor. Het volledig uitroeien van deze exoten is niet mogelijk. Belangrijk is dat de populatie een dusdanige grootte krijgt, dat er geen negatieve effecten ontstaan voor de aquatische ecologie, waterkwaliteit en waterkwantiteit. Het is dan ook belangrijk de kreeftenproblematiek in een breder kader te bezien, van watersysteem- en waterkwaliteitsmaatregelen om de systeemweerbaarheid te vergroten. Zo wordt het leefgebied voor de uitheemse rivierkreeften minder aantrekkelijk en voor predatoren van de kreeften juist aantrekkelijker. Wegvangen van uitheemse rivierkreeft kan onderdeel uitmaken van een strategie om tot een populatiegrootte te komen die geen negatieve impact heeft. Zie ook *Uitheemse rivierkreeften in het watersysteem (CWS 19-33b)*. Deze visie is een voorkeursscenario dat logischerwijs volgt uit eerdere verzoeken en interventies richting LNV die weinig hebben opgeleverd en de oplopende urgentie om daadwerkelijk maatregelen te nemen in het veld. Het voorstel bij punt 7 verwoordt in feite de kern van de visie.

2. Systeemweerbaarheid

Het vergroten van de systeemweerbaarheid is een belangrijke pijler voor de toekomst. Hoe ziet een ecologisch robuust watersysteem eruit, waarbij de populatie rivierkreeften door predatie in balans kan worden gehouden? De grootste kansen worden gezien in een helder watersysteem waar predatoren op zicht kunnen jagen en een gezonde natuurlijke visstand waar rivierkreeften door zowel grondwoelende- als roofvis worden gegeten. Daarnaast worden kansen gezien in een meer natuurvriendelijke inrichting en beheer van het watersysteem, waarbij wortels van oeverplanten het graafgedrag beperken en het anders schonen van watergangen meer broedsucces voor prederende vis geeft.

Bij AGV en Rijnland lopen nu onderzoeken naar de systeemweerbaarheid. Deze onderzoeken moeten antwoorden geven op vragen zoals:

- In hoeverre leiden de maatregelen uit het rapport '[Van helder naar troebel en weer terug](#)' (Stowa, 2008) naast helder water ook tot een afname van de kreeftendichtheid?
- In hoeverre leidt een gezonde natuurlijke visstand tot een afname van de kreeftendichtheid?
- In hoeverre leidt een natuurvriendelijke inrichting en beheer van het watersysteem tot een afname van de kreeftendichtheid?
- Hoe kunnen watersystemen van weinig naar veel rivierkreeften omslaan, en weer terug?

Werken aan een helder watersysteem met een natuurvriendelijke inrichting sluit goed aan bij de Kaderrichtlijn Water, waarbij opgemerkt moet worden dat het halen van KRW doelstellingen een gedeelde overheidsverantwoordelijkheid is (en dus niet alleen van de waterschappen).

Er zijn inmiddels veel aanwijzingen uit de praktijk dat een combinatie van systeemherstelmaatregelen (morfologische maatregelen en waterkwaliteitsmaatregelen) en bestrijding van rivierkreeft het meest doelmatig is. Alleen bestrijden zonder systeemmaatregelen maakt het voor de kreeft mogelijk om weer te gaan domineren als met wegvangen gestopt wordt. Omgekeerd zal het heel lang duren (als het al lukt) om een door kreeften gedomineerd systeem te laten omslaan naar een gezond, helder systeem waarin kreeften niet meer domineren, door alleen systeemherstelmaatregelen te nemen.

3. Vergelijking uitheemse rivierkreeften met invasieve waterplanten

Een waterschap is een waterkwantiteit- en waterkwaliteitsbeheerder. Het waterschap levert de randvoorwaarden voor een gezonde natuurlijke ontwikkeling en heeft alleen een taak bij invasieve soorten/exoten als die een goed waterbeheer (kwantiteit en kwaliteit) in de weg staan. Alleen voor de muskus- en beverrat is in de Waterschapswet en de Waterwet expliciet vastgelegd dat de waterschappen daarvoor verantwoordelijk zijn. Ten aanzien van andere soorten ligt er alleen een taak bij de belemmering van een goede water aan- en afvoer, zuurstofloosheid door dik plantendek, sterke eutrofiëring, kwaliteitseisen uit de KRW e.d. Vandaar dat het van het waterschap verlangd mag worden dat het bijvoorbeeld de Grote Watervan weghaalt en soms ook aan actief biologisch beheer doet (wegvangen witvis ter bestrijding van eutrofiëring). Dat zijn dus wat je zou kunnen noemen gerichte beheermaatregelen.

De vraag die gesteld zou kunnen worden is of we als waterschappen eenzelfde redenering moeten volgen voor uitheemse rivierkreeften? Dus ingrijpen als ze een goed waterbeheer in de weg staan.

Het conceptadvies van de Universiteit van Utrecht – bestrijding uitheemse rivierkreeften *in het regionale watersysteem: advies inzake verantwoordelijkheid (of aansprakelijkheid?) voor (achterstallige) bestrijding geeft hier al antwoord op: “De minister van LNV is als enige bevoegd gezag verantwoordelijk voor het treffen van maatregelen ter uitvoering van de Europese invasieve exoten Verordening voor de soorten die niet in bijlage 10 zijn opgenomen (= rivierkreeften en wolhandkrab). Hierbij gaat het dus om de uitroeiing-, beheers- en herstelmaatregelen m.b.t. de rivierkreeften. M.a.w. in juridisch opzicht hebben de waterschappen nu formeel geen taken en bevoegdheden ter uitvoering van de Verordening. Dus ook niet voor de herstelmaatregelen (terwijl dat wel voor hand zou liggen, FG)”*

4. Vergelijking bevissing rivierkreeften met premievangst bij de muskusratbestrijding

Bevissing door beroepsvisserij *voor commerciële bevissing* is geen adequate beheermaatregel¹. In het conceptrapport van de UU, dat is opgesteld in opdracht van de UvW en waarbij LNV betrokkens is, wordt nog eens bevestigd dat louter commerciële bevissing van uitheemse rivierkreeften door beroepsvissers niet werkt.

In het verleden zijn in Nederland premievangers ingezet voor de bestrijding van muskusratten. Hiermee is gestopt omdat men de populatie niet onder controle kon krijgen. Premievangers, die het vangen van muskusratten niet als hoofdberoep hebben, zullen over het algemeen met zo min mogelijk inspanning een zo hoog mogelijke opbrengst willen genereren. Hiertoe werden vooral in het najaar, als de populatie met jonge aanwas was uitgebreid, de vangmiddelen uitgezet (in Duitsland gebeurt dit overigens nog steeds). In het algemeen geldt dat in situaties waarbij er alleen sprake is van geldelijk gewin geen sprake zal zijn van uitroeiing maar van een, blijvend, gezonde populatie. Het belang van de (vis)rechthebbende is dat deze ook in een volgend jaar opbrengsten wil kunnen genereren. Daarnaast blijkt dat de kosten van het bevissen van uitheemse rivierkreeft hoger zijn dan de opbrengsten. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het wegvangen van uitheemse rivierkreeft op commerciële basis niet leidt tot oplossing van het probleem.

¹ Wat onverlet laat dat beroepsvissers wel degelijk een taak kunnen krijgen bij beheersing van uitheemse rivierkreeft, door op basis van inzet, betaald kreeften weg te vangen.

5. Bestrijding rivierkreeften is geen waterschapstaak, vergroting systeemweerbaarheid wel

Massale aanwezigheid van uitheemse rivierkreeft beïnvloedt het watersysteem negatief en raakt daarmee het waterschapswerk. Waterschappen hebben geen handelingsperspectief om in te kunnen grijpen in de kreeftenpopulatie. Wel kunnen waterschappen morfologische maatregelen nemen om het systeem weerbaarder te maken. De verwachting is dat met name een combinatie van inrichtingsmaatregelen, waterkwaliteitsmaatregelen en bestrijdingsmaatregelen effectief is. Waterschappen willen de systeemweerbaarheid aanpakken in afstemming met door LNV opgedragen en gefinancierde bestrijdingsmaatregelen. Om deze maatregelen succesvol te laten zijn moeten systeemweerbaarheid en bestrijding in combinatie uitgevoerd worden.

Monitoring en kennisontwikkeling en -deling moet voorop staan bij aanpak van de kreeftenproblematiek. Een uniforme aanpak zal naar verwachting niet zaligmakend zijn. Door succesvolle aanpakken in modellen vast te leggen kan dit helpen om in andere gebieden een vliegende start te maken.

6. Financiering

In de huidige situatie worden de beroepsvissers alleen betaald uit de verkoop van de gevangen rivierkreeften. Zoals eerder gesteld kan het voor beroepsvissers niet uit om alleen op rivierkreeft te vissen en dus wordt het rivierkreeftenprobleem alleen maar groter. De gesloten periode voor aalvisserij zit ook het vangen van rivierkreeften met fuiken in de weg. Wil je het rivierkreeftenprobleem aanpakken dan is commercieel bevissen niet de oplossing en zullen we over moeten gaan tot bestrijden. Als het advies van de UU gevolgd wordt dan staat LNV primair aan de lat voor de financiering. De waterschappen staan aan de lat voor de financiering van het systeemherstel zodat een robuust watersysteem ontstaat, waarin specifieke soorten niet meer dominant kunnen worden. Daarbij kunnen bij 'systeemherstel' overigens ook andere partijen een rol hebben, denk aan het ministerie van LNV voor wat betreft mestbeleid, of aan provincies die aan de lat staan voor Natura 2000 doelstellingen.

Daarnaast is het zinvol om hiervoor gebruik te maken van landelijke/provinciale middelen:

- NPLG: De groenblauwe dooradering behelst de versterking van het ecosysteem, dit draagt bij aan de systeemweerbaarheid i.r.t. kreeften. Verder staat in de handreiking gebiedsprogramma's: 10. Het programma bevat bestaande en aanvullende maatregelen natuurherstel – waaronder het tegengaan van invasieve exoten – met een ruimtelijke component (gericht op het tegengaan van verslechtering en met zicht op doelbereik).
- KRW: Om een versnelling te realiseren in de uitvoering van KRW maatregelen (doelbereik in 2027) is een KRW impulsprogramma opgezet. Mogelijk kan er ook uit dit programma geld beschikbaar worden gesteld voor bestrijdings- en/of inrichtingsmaatregelen.

7. Voorstel

De Unie van Waterschappen gaat in overleg met LNV om te bewerkstelligen dat:

- *LNV opdracht geeft en middelen beschikbaar stelt voor het bestrijden van rivierkreeften en dat de waterschappen samen met andere verantwoordelijke partijen het watersysteemherstel bekostigen (op plekken waar uitheemse rivierkreeften doelstellingen van de waterschappen negatief beïnvloeden). Bestrijden zonder systeemherstel of systeemherstel zonder bestrijden is niet effectief; een combinatie van beide is nodig voor een effectieve aanpak van de rivierkreeftenproblematiek.*

- *Voor monitoringsdoeleinden geen toestemming van eigenaren meer nodig is.*
- *Indien nodig kunnen de waterschappen (of andere overheden of particuliere organisaties) ondersteunen bij de bestrijding als LNV hiervoor opdracht geeft, dan geen toestemming van eigenaren meer nodig is en LNV middelen beschikbaar stelt. Hiervoor zal de wet moeten worden aangepast, om mogelijk te maken dat anderen dan beroepsvissers uitheemse rivierkreeften kunnen wegvangen.*

8. Uitwerking

Bovenstaande geeft nog geen antwoord op de vraag hoe de visie te implementeren. Enige tijd geleden is met rijks- en koepelpartijen een programmatische aanpak tot stand gekomen. Maak een vertaling van deze visie naar de uitvoering: ga in de programmatische aanpak uitwerken welke systeemmaatregelen en welke bestrijdingsmaatregelen in welke situatie effectief zijn en welke andere partijen we daarvoor nodig hebben (nadat de visie door de CWS en de LV is goedgekeurd). Mogelijk kunnen vragen toegevoegd worden aan de onderzoeksagenda, die ook deel gaan uitmaken van de programmatische aanpak.

9. Vervolgproces

- Na goedkeuring van de CWS op 22 maart zal het stuk voor aan de LV van 12 april geagendeerd worden.
- In de lente van 2024 zal het Bestuurlijk Overleg Aanpak Uitheemse Rivierkreeften² weer bijeenkomen.
- Daarnaast is de verwachting dat ook op bewindsliedenniveau opnieuw over governance van bestrijding gesproken zal worden. Bijgevoegde visie kan dan door de waterschapsdelegatie worden ingebracht aan tafel.

² Dit bestuurlijk overleg wordt (hoog ambtelijk) voorgezeten door het ministerie van LNV. Naast de Unie zitten het ministerie van I&W, het IPO, de VNG, NetVISwerk, de VBNE en Sportvisserij Nederland aan tafel.